

Podcenjen pomen uporabe pravilnih slovenskih izrazov

Čeprav sta že dva velika modreca v davni preteklosti, Aristotel in Konfucij, opozarjala na potrebo po natančni uporabi jezika, lahko danes vsaj v Sloveniji ugotavljamo, da natančno izražanje pri nas ni kaj dosti cenjeno. Zato tudi ne preseneča, če dobivajo uredniki številnih slovenskih glasil v objavo članke, v katerih je vse preveč jezikovnih (ne zgolj slovničnih!) napak. Te so včasih povezane z nerazumevanjem prave vsebine, ki jo izraz v stroki oziroma znanosti »pokriva«, vse prepogosto pa tudi s površnim prevajanjem tujih, predvsem seveda angleških, izrazov v slovenski jezik. Ob tem, ko je nekaterim avtorjem strokovnih in znanstvenih besedil slovenskega jezika malo mar, saj »štejejo več« objavljene članki v priznanih tujih revijah, pretežno seveda v angleščini, pa se včasih srečam tudi z nerazumljivo ohlapnim odnosom urednikov, ki si v dnevnem tisku celo sami dovolijo nasloviti članke z vsebinsko popolnoma nesprejemljivi – za poznavalce področja – naslovi.

Ker želim biti »aktualen«, sem si za nadaljevanje tega prispevka izbral štiri članke, objavljene v našem vodilnem slovenskem dnevniku »Delo«. Tako me glede na opisano stanje in ob poudarjanju pomena angleščine prav nič ni presenetil poudarjen stavek v Delu, 13. februarja 2014, stran 5, ki se glasi: »Na marsikateri spletni strani je slovenščina zelo slaba. To je bolj škodljivo kot kakovostno izvajanje študija v angleščini«. Ob skrbi za slovenski jezik, ki jo sogovornica novinarka v objavljenem pogovoru izraža zaradi nujnosti »za nacionalno preživetje«, seveda ni iskati rešitev v smeri nadomeščanja slabe slovenščine z angleščino, ampak v izboljševanju pisane in govorjene (zlasti pri poučevanju in v vseh javnih občilih) ustrezne strokovne in znanstvene slovenščine.

Trije primeri, ki jih navajam v nadaljevanju, kažejo, da je do »ekscelentnosti« (to besedo je nekaj časa nazaj namesto besede »odličnost« uporabil sedanji minister na področju izobraževanja) in natančnosti pri rabi ustreznih slovenskih izrazov v zvezi z ravnanjem (v ang.: management) in organizacijo še kar daleč.

Tako v članku (Delo, 4. februarja 2014, stran 5) najdemo omenjanje pojma »upravljalvske prakse«. Ker je iz celotnega besedila dobro vidno, da

gre v zvezi z EFQM – European Foundation for Quality Management – prav gotovo za funkcijo ravnateljstva, bi avtor vsebinsko naredil manjšo napako, če bi ostal pri rabi poslovenjenih slovenskih besed, npr. menedžment, kot pa da se je odločil za besedo, povezano z organizacijsko funkcijo upravljanja (v ang.: governance). Zato kot poučen bralec ne vem povsem zanesljivo, kaj je avtor dejansko imel v mislih, ko je zapisal, da »uspešna podjetja uporabljajo različne sodobne pristope upravljanja«. Sodim, da je storil napako, saj je upravljanje tesno povezano z lastnino, podjetja pa so v lasti družb lastnikov, kar pomeni, da ravnateljstva podjetij ne morejo narekovati lastnikom spremembo v načinih upravljanja. Iz navedbe orodij, ki jih navaja v nadaljevanju, pa je nato že dokaj jasno, da govori o funkciji ravnateljstva.

V prispevku, objavljenim 7. februarja 2014 (Delo, sobotna priloga, stran 7), že v naslovu srečamo nepotrebno tujko »kompetentnost« namesto slovenskega izraza »usposobljenost«. V besedilu, ki sledi, najdemo še nekaj ne povsem srečno izbranih izrazov. Eden takih, ki si je v govorih politikov, pisanju in govorjenju časninarjev ter izražanju obupanih brezposelnih državljanov pridobil »ugleden« položaj, je izraz »delovno mesto«. Do takega položaja mu je pomagalo dejstvo, da si pri uporabi določenih izrazov iz tujih jezikov ne sposojamo teh le iz angleščine, ampak tudi iz drugih jezikov, npr. nemščine. Ko torej avtor prispevka govori o »ogroženih delovnih mestih«, misli prav gotovo na ogrožene zaposlitve. Strokovno gledano, se namreč na delovnem mestu (v organizacijskem smislu) lahko v več izmenah zaposlita dva, trije ali celo štirje ljudje. Če gre pri izrazu »delovno mesto« za vsebinsko napako, pa gre pri uporabi besed, kot so (vsaj) »produkt«, »deregulacija« in (že prej omenjene) »kompetence« za pomanjkanje volje za uporabo ustreznih slovenskih besed.

Zanimiv je tudi zorni kot, ki ga uporablja avtor članka v Delu (7. februar 2014, stran 5), ko se kritično loti stališča, izraženega v stavku »Knjižno založništvo tiskane knjige je srce ohranjanja in razvijanja slovenskega jezika. ... To je edini način, da bo slovenščina dolgoročno živela in se kot jezik tudi razvijala«. V članku priporoča v razmislek

intelektualno vajo s svetom, »v katerem digitalna slovenščina v prihodnosti naprej živi svoje literarno-znanstveno življenje«. Omenja zamisli o tako imenovanem odprtem dostopu, katerega osnovno načelo »je takojšnja dostopnost rezultatov javno financiranih raziskav na spletu brez naročniških ali avtorsko-pravnih omejitev«. Z avtorjem se strinjam, da gre včasih pri omenjanju ogroženosti slovenskega jezika bolj za ohranjanje družbeno-jezikovnih razmerij med izdajatelji papirnatih knjig in avtorji elektronskih besedil. Kar malo nevarna pa se mi glede na izkušnje v delu naše sekcije za izrazje zdi lahkotno navržena misel, da z umetno inteligenco iz znanstvenih besedil »lahko strojno izločimo terminologijo in še marsikateri drugi podatek«, s

čimer bi »lahko obdelali dovršen del znanstvene slovenščine«.

Ni mi sicer jasno, za kakšno vrsto obdelave bi v tem primeru lahko šlo, a dvomim, da bi lahko zgolj strojno izumljali nove slovenske besede, saj gre že pri prevajanju pravilno uporabljenih angleških besed v izvornem besedilu pogosto za nemajhen napor prevajalcev, da bi našli slovenski izraz, ki ustreza smislu celotnega besedila. Naj to ponazorim le s primerom prevajanja besede »management«, ki v slovenskem jeziku lahko pomeni bodisi »ravnateljstvo« ali »ravnateljstvo s/z ...« bodisi »ravnateljstvo«.

Miran Mihelčič